

podivné schopnosti, totiž vyjevování skryté pravdy, odhalování budoucnosti, schopnost vidět ve vší prostotě to, co moudrost jiných lidí není schopna proniknout. S podlívem zjišťujeme, že řeč blázna bývala po staletí v Evropě buď oslyšena, nebo, byla-li vyslyšena, bylo jí nasloucháno jako řeči pravdy. Buď upadala do nicoty, jsouc zavržena, sotvaže byla pronesena, nebo v ní byl dešifrován nějaký naivní či listivý rozum, rozum rozumnější než rozum rozumných lidí. Na každý způsob, ať vyloučena, nebo potají naplněna rozumem, řeč blázna v přísném slova smyslu neexistovala. Sílence bylo rozpoznáváno prostřednictvím jeho řeči, ta byla vskutku místem, v němž docházelo k dělení; avšak nebyla nikdy sbírána ani vyslechnuta. Nikdy před koncem 18. století nenapadlo lékaře poznávat, co bylo řečeno (jak to bylo řečeno, proč to bylo řečeno) v této řeči, jež přece jen byla něčím odlišným. Celý nesmírný diskurs blázna se zvracel v hluk; slovo mu bylo dáváno jen symbolicky na divadle, kde blázen vystupoval odzbrojený a usmířený, protože tam hrál roli maskované pravdy.

Řeknete mi, že toto vše je dnes skončeno nebo že to končí, že řeč blázna se už nenachází na druhé straně dělicí čáry, že už není bezvýznamná a bez sluchu, že nás naopak uvádí do střehu, že v ní hledáme nějaký smysl či náčrt nebo ruiny nějakého díla; a že jsme naopak dospěli k tomu, abychom ji překvapili, tuto řeč blázna, v tom, co vyprávějíme my sami, v tom nepatrném nedostatku, jímž nám uniká to, co říkáme. Avšak tolik pozornosti nedokazuje, že staré dělení už vymizelo: stačí promyslet na celou výzbroj vědění, již dešifrujeme tuto řeč, stačí popřemýšlet na celou síť institucí, jež umožňuje někomu - lékaři, psychoanalytovi - naslouchat této řeči a jež současně umožňuje pacientovi pronést nebo bezvadněji zadržovat svoje ubohá slova; stačí pomyslet na to vědění, abychom viděli, že dělení zdaleka nevymizelo, že působí jinak, po jiných liniích, prostřednictvím nových institucí a s účinky, jež vůbec nejsou tytéž. A i kdyby role lékaře spočívala jen v tom, že propůjčuje svůj sluch konečně svobodné řeči, dochází k tomuto naslouchání stále jen proto, aby se udržela césura. K naslouchání nějakému projevu, který je naplněn touhou a který se domnívá být - ke svému nejvyššímu vyznění nebo své největší úzkosti - nositelem strašlivých moudr, je-li vskutku třeba třeba téhož rozumu k tomu, aby došlo k vyléčení moudr, stačí, aby se tělo mělo na pozor, a už dělení setrvává.

Je možná opovízlivě považovat protiklad pravdivého a falešného řečnického systému vylučování po boku oněch dvou, o nichž jsem se právě zmínil. Jak bychom mohli rozumně porovnávat nátlak pravdy s dělením, jako jsou ona, s děleními, jež jsou na počátku libovolná nebo jež se přibližnějším organizují kolem historických nahodilostí, s děleními, jež jsou nejen modifikovatelná, nýbrž se nacházejí v ustavičném posunu, jež jsou nesená celým systémem institucí, které je vnucují a obnovují, s děleními, jež nepůsobí bez donucení a dokonce, alespoň z části, bez nátlaku.

Jistě, postavíme-li se na rovinu nějaké propozice, do nitra nějakého projevu, pak dělení na pravdivé a falešné není ani libovolné, ani neměnitelné, ani institucionální, ani násilné. Pokud se však postavíme na jinou úroveň, pokud chceme vědět, jaká byla, jaká stále prostřednictvím našich projevů je tato vůle po pravdě, jež překonala tolik staletí našich dějin, anebo kde se nachází ve své velice obecné podobě typ dělení, který ovládá naši vůli po vědění, pak vidíme, jak se rysuje možná i něco jako nějaký systém vylučování (historicky proměnitelný, institucionálně donucující systém).

Jde rozhodně o historicky danou dělu. U řeckých básníků, ještě v 6. století před n.l., byl totiž diskurs pravdivý - v silném a ceněném smyslu slova: byl to diskurs vzbuzující úctu a hrůzu, diskurs, jemuž bylo vskutku nutno se podřídít, protože vládl; byl to diskurs pronášený tím, kdo k tomu byl oprávněn, a podle patřičného rituálu; byl to diskurs, který vyslovoval spravedlnost a každému určoval jeho podíl; byl to diskurs, který za věštění budoucnosti nejenom označoval, co se má přihodit, nýbrž také přispíval k uskutečnění budoucího, získával přízeň lidí a sňoval se takto s osudem. Jenže o století později nejvyšší pravda již nespočívala v tom, co byl diskurs, nebo v tom, co činil, nýbrž nespočívala v tom, co říkal; nastal den, kdy se pravda posunula z rituálního, účinného a spravedlivého aktu vyprávění k samotné výpovědi - k jejímu smyslu, její formě, jejímu předmětu, jejímu vztahu k tomu, k čemu se vztahuje. Mezi Hésiodem a Platónem došlo k určitému předělu: oddělujícímu pravdivý diskurs od falešného; je to nové dělení, protože napříště pravdivý diskurs nebude diskursem významným a žádoucím, protože už nepůjde o diskurs vázaný na výkon moci. Sofista je zapuzen.